

Etika Publikorako Batzordea

Aztergaia: 10/2023

ERABAKIA, (...)K EGINDAKO KONTSULTARI BURUZKOA. GAIA: LEHEN MAILAKO SENIDE BATEK (...)K EGINDAKO DEIALDI BATEAN PARTE HARTZEKO AUKERA.

1.- (...)k idazki bat bidali dio Etika Publikorako Batzordeko (EPB) lehendakariari. Bertan, kontsulta bat egin du lehen mailako senide bat (...)k euskara eta euskal kulturaren irakurlea hautatzeko egindako deialdi batera aurkezteko aukerari buruz.

2.- Igorritako idazkian adierazten denez, (...)ren ebazpenaren bidez (...) unibertsitatean euskara eta euskal kulturako irakurle bat hautatzeko deialdia onartu da; lehen mailako senide batek uste du baldintzak betetzen dituela eta bertan izena eman nahi du.

3.- (...) (...) Sailari atxikita dago. (...) bezala, idazkian azaltzen duenez, (...)ren (...)ren lehendakari da, eta (...)ko kide. Organo horietan betetzeñ ditu bere izendapenari dagozkion eginkizunak. Ez du inola ere parte hartzen (...)k egiten dituen deialdien inguruko eztabaida, esleipen edo erabakietan.

4.- Bidalitako idazkian eskatzen du Etika Publikorako Batzordeak erabaki dezala ea eragozpenik dagoen bere senidea deialdira aurkeztu ahal izateko.

5.- Etika eta Jokabide Kodearen (EJK) 16.3.1 artikuluan ezarritakoaren arabera, EPBren eginkizuna da EJK aplikatzearen inguruan EAEko Administrazioiko eta haren sektore publikoko kargu publikodunek zein beste edozein instantziak egindako kontsultak ebaztea.

6.- Horiek horrela, EPB honek, EJKren 16.4 apartatuaren bigarren paragrafoak adierazten dituen tresna telematikoak baliatuta, erabaki hau hartu du aho batez:

ERABAKIA:

I.- Aurrekariak

1.- Gobernu Kontseiluak, 2013ko maiatzaren 28an, Etika eta Jokabide Kodea (EJK) onartu zuen, zeina egun jasota baitago 2016ko azaroaren 22an onartutako testu bateginean. Kode hori sortu zen, hain zuzen ere, politikaren etika-zentzua berreskuratzeko eta herritarrek beren erakundeetan duten konfiantza berreskuratzeko.

Horretarako, aipatutako Kodeak zehaztu egiten du zer jokabide, jarrera eta portaera eska dakizkiekeen Eusko Jaurlaritzako goi-mailako zuzendaritza exekutiboko kide diren kargu publikodunei eta parekatuei, haien jarduera publikoak eta pribatuak bat etor daitezzen dokumentu horretan zehaztutako balio, oinarri eta jokabide-estandarrekin. Horren guztiaren helburua integritatea eta eredugarritasuna sustatzea da, Jaurlaritzaren irudi instituzionala gordez, haren eraginkortasuna sendotuz eta herritarrek beren erakundeetan duten konfiantza gutxitu ez dadin ahaleginduz.

2.- Bere aldetik, Kargu publikodunen jokabide-kodea eta haien interes-gatazkek arautzen dituen ekainaren 26ko 1/2014 Legea eginkizun publikoak dituenak betebeharrak etiko bat eta betebeharrak soziala bete ditzan eman zen, horrela mantendu nahi baita gizarteak guztion interesa kudeatzen duenarengan duen bidezko konfiantza, bai eta kargu publikoak dutenek bizitza politikoan erabili behar duten gardentasuna ere.

Lege horren II. kapituluak eginkizun garrantzitsu hau du: kargu publikodunen Jokabide Kodea osatzen duten printzipio orokorrak ezartzea.

Kapitulu horren asmoa ez da soilik zerbitzari publikoaren eredu adieraztea edo horri buruzko informazioa ematea; izan ere, zerbitzari publikoak zaindu eta bermatu nahi da. Horrez gain, testu arauemaile bat ere bada, lege-mailakoa, karguari dagokion funtzio publikoan aritzean bete beharreko eginkizunak ezartzen baititu.

Ildo horretan, Etika eta Jokabide Kodeak (EJK) bere egiten du 1/2014 Legearen II. kapituluaren edukia (kapitulu horretan arautzen dira kargu publikodunen Jokabide Kodea osatzen duten printzipio orokorrak).

Era berean, 1/2014 Legeak kargu publikoaren kontzeptua zabaltzen du, Euskal Autonomia Erkidegoko sektore publikoan zuzendaritza-eginkizunak betetzean kontrola sendotzeko eta gardentasuna sustatzeko. Horren arauketa egungo Etika eta Jokabide Kodean dago jasota.

3.- Etika eta Jokabide Kodeak bost balio ditu ardatz: integritatea; bikaintasuna; politikaren eta kudeaketaren arteko lerrokatzea; lidergoa, eta berrikuntza. Gainera, funtsezko sei printzipio ditu: inpartzialtasuna eta objektibotasuna; kudeaketarako erantzukizuna; gardentasuna eta gobernu irekia; onestasuna eta desinteres subjektiboa; errespetua, eta eredugarritasuna.

Balio eta printzipio horiek ardatz direla, Kodeak hainbat jokabide, jarrera eta portaera jasotzen ditu, eta EPB honek haiek erreferentziatzat hartuta jardun behar du, erantzun egokia emateko beren borondatez Kodearekin bat egiten duten kargu publikodunek eta parekatuek zein Kodearen xedapenak eraginkortasunez betetzeko benetako interesa duten gainerako pertsonen helarazitako gai eta zalantza etikoei.

4.- Horretarako, EJKren 16.3. apartatuaren lehenengo tartekian ezarritakoaren arabera, Etika Publikorako Batzordearen eskumena da “Etika eta Jokabide Kodean jasotako balioen, printzipioen eta jokabideen balizko ez betetzei buruzko kexak edo salaketak jasotzea, halakorik balego, eta dagozkien izapideak egitea”.

II.- Etika Publikorako Batzordeari aurkeztutako aztergaia

1.- (...)k kontsulta bat bidali dio Etika Publikorako Batzorde honi, lehen mailako senide batek (...)k egindako deialdi batean parte hartzeko aukerari buruz.

2.- (...) lege honen bidez sortu zen: (...), (...) sortzeko eta arautzekoa. (...) nortasun juridiko propioa duen zuzenbide pribatuko erakunde publikoa da, bere helburuak betetzeko jarduteko gaitasuna du eta (...) arloan eskuduna den Jaurlaritzako sailari atxikita dago.

(...) Sailaren egitura organikoa eta funtzionala ezartzen duen (...) Dekretuak sail horri atxikitzen dio (...) zuzenbide pribatuko erakunde publikoa.

3.- (...)aren 2023ko martxoaren 22ko Ebazpenaren bidez, (...) Unibertsitatean euskara eta euskal kulturaren irakurlea hautatzeko deialdia egin zen, eta deialdi hori Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian (EHAA) argitaratu zen, (...)n.

4.- (...), bere kargua dela-eta, (...) lehendakari da, eta (...)ko kide. EPB honi bidali dion idazkian adierazi duenez, ez du parte hartzen (...)k egiten dituen deialdien inguruko eztabaida, esleipen edo erabakietan.

5.- Etika Publikorako Batzorde honi egindako kontsultan, eskatzen du erabaki dezala, inguruabar horiek kontuan hartuta, eragozpenik ba ote dagoen bere senidea deialdira aurkeztu ahal izateko.

6.- Lehenik eta behin, adierazi behar dugu, igorritako kontsultan EPB honi eskatzen bazaio ere erabaki dezala lehen mailako senide batek deialdira aurkeztu ahal izateko eragozpenik ba ote dagoen, gure ustez planteatzen ari dena zera da: aurkezteak mugarik eragingo ote lukeen Etika eta Jokabide Kodearen mendeko goi-kargudun gisa duen jardueran.

Lehen kontsiderazio hori egiten dugu, EPB honi ez dagokiolako Etika eta Jokabide Kodearen mende ez dagoen herritar batek egin ditzakeen jarduerari buruz erabakitzea; bestalde, gure ustez, edozein herritar bezala, legitimatuta dago administrazio publikoek egiten duten edozein deialditara aurkezteko.

7.- EPB honi bai dagokio erabakitzea ea, senide hori deialdira aurkeztuz gero, (...)k mugarik izango lukeen bere jardueran, bateraezintasuna edo interes-gatazka direla-eta.

8.- Horrela, Etika eta Jokabide Kodeak, inpartzialtasunaren eta objektibotasunaren printzipioak sistematikoki nabarmentzen dituenak, honako hau ezartzen du 5.2.1 apartatuan: *“erabakiak hartzeko prozesuan eta, bereziki, beren eskumenak erabiliz egiten dituztenetan, goi-kargudunek eta parekatuek beti jokatuko dute inpartzialtasun- eta objektibotasun-printzipioen arabera. Printzipio horiek, bereziki, kontratazio-prozeduretan, dirulaguntzak ebatzean, arauen aplikazioan eta bestelako finantza-baliabideen erabilpenean baliatuko dira».*

Mandatu horrekin estuki loturik, 5.2.4. apartatuak dioenez, goi-kargudunek eta parekatuek *«beren funtzioak zuzen betetzea eragotz edo traba dezaketen interes publiko edo pribatu oro aitortu behar dute, eta beharrezko urratsak egingo dituzte edozein interes-gatazka konpontzeko, organo eskudunei horrelako edozein gorabehera jakinaraziz, garrantzi txikienekoa izanda ere.*

Horren ondorio da, halaber, erabaki guztiak interes publikoaren eta herritarren onurarako baino ezin hartu ahal izatea, eta guztiz baztertzea erabaki edo ebatzen bat hura hartzen duen pertsonaren, haren senideen, ezagunen edo lagunen mesederakoa nahiz edozein motatako interes partikularrek eragindakoa dela pentsatzera eramán lezakeen susmo edo zalantza oro».

9.- EJKren 6. apartatuak, kargu publikodun eta parekatuen integritateari, inpartzialtasunari eta objektibotasunari lotutako jokabideak eta portaerak biltzen dituenak, ezartzen du, halaber, kargu

publikodun eta parekatuek jokabide eta portaera hauek izan beharko dituztela, besteak beste, integritate-balioari eta inpartzialtasun- eta objektibotasun-printzipioei dagokienez:

- *«Ez dute jardungo pertsona baten edo erakunde publiko zein pribatu baten alde, eta ez dute egingo pertsona edo erakunde horien alde jardun dutela pentsatzera eraman lezakeen susmorik sor dezakeen ezer.*

- *Inoiz ez dituzte erabiliko postu instituzionala edo karguaren ondoriozko pribilegioak zuzenean edo zeharka norberarentzat abantailak lortzeko, ez eta edozein pertsona edo erakunderentzat abantailak edo desabantailak lortzeko ere, betiere neurri horiek ez badaude babestuta indarreko araudi-esparruan».*

10.- Bestalde, EJKren 11. apartatuak, zeinak kargu publikodunen eta parekatuen onestasanari, desinteres subjektiboari eta haien interes-gatazkak eragozteari buruzko jokabideak eta portaerak zehazten dituen, bi multzotan sailkatzen ditu jokabideok: interes-gatazkak sor ditzaketenak eta opariekin eta izan daitezkeen mozkinekin lotutakoak.

Apartatu horretan, honela definitzen da interes-gatazka: *«Kargu publikodunek eta parekatuek beren postu publikoaren interesek eta interes pribatuek, senideenek, edo hirugarren pertsonekin partekatutako interesek bat egiten duten gaietan erabakiak hartzea»*. Eta interes publikoen eta interesdunaren interesek talika egiten duten edo egin dezaketen egoeretan kargu publikodunek eta parekatuek zer jokabide izan behar duten ezartzen da –betiere, legeak ezar dezakeena alde batera utzi gabe, jakina–.

Azken finean, prebentziozko edo kautelazko neurriak dira gehienetan, interes-gatazkak saihestea helburu dutenak, jakina. Baina, horrez gainera, neurri horien xedea da goi-kargudun eta parekatuen jarduketan interes-gatazka pizteko aukeraren inguruan sor litezkeen kezka edo susmo guztiak errotik erauztea.

Horiek irakurrita erraz antzematen da ez dutela soilik EJK-k ezarritako onestasanaren eta desinteres subjektiboaren estandarrari begira sor litezkeen desbideratzeak saihesteko asmoa, eta, horrez gain, desbideratze horiek izate hutsaren inguruko zalantza oro ere uxarazi nahi dela.

Argi eta garbi profilaktikoak diren jokabide horien artean daude, besteak beste, honako hauek:

- Edozein erabaki edo jardueratan interes propioek eta interes publikoak talika egiten badute, horren berri eman beharko dute jendaurrean, eta inoiz ez dute ezer egingo baldin eta egin beharreko horretan zuzeneko edo zeharkako interes pertsonala badute, edo litekeena bada aipatutako interes-gatazka sortzea.

- Ez dute inolako negoziarik edo jarduerarik egingo, zuzenean edo zeharka talka egin badezake interes publikoekin, edo zalantzan jar badezake erabakiak hartzeko prozesuaren edo Administrazio Publikoaren funtzionamenduaren objektibotasuna.
- Beren betebeharrekin eta erantzukizunekin talka egiten duen edo egin dezakeen interes-gatazka posible baten eraginpean egon daitezkeen kargu publikodun eta parekatuek berehala eman beharko diote horren berri Etika Publikorako Batzordeari eta, idatziz ahal bada, gatazka horren berri eman beharko dute edo bestela, gutxienez, une horretan edo etorkizunean interes-gatazka bat egon daitekeela pentsatzera daramatzen susmoa dutela jakinarazteko betebeharra dute.

11.- Aurreko beste hainbat erabakitan gogora ekarri dugun bezala, EJKren helburuak dira, batetik, «guztiz baztertua erabaki edo ebazpen bat hura hartzen duen pertsonaren mesederako dela [...] nahiz edozein motatako interes partikularrek eragindakoa izan daitekeela pentsaraz dezakeen edozein susmo edo zalantza», eta, bestetik, saihestea «persona edo erakunde publiko edo pribatu batzuen alde edo faboritismo-nahiak eraginda jokatu dela adieraz dezakeen edozein susmo pitz dezakeen ezer».

Nahikoa da, beraz, goi-kargudun edo parekatuaren jardunbideak arrazoizko zalantza bat sortzea edo sortu ahal izatea haren onestasan, inpartzialtasun, integritate edo objektibotasunari buruz, kodearen 5.2.4 eta 11.3 apartatuek hizpide dituzten kautelazko edo prebentziozko mekanismoak abian jartzeko: abstenitzea edo, hala badagokio, alde aurretik EPB honi galdetzea. Azken hori egin du, hain zuzen ere, (...)k.

Hori guztia aintzat hartuta, Etika Publikorako Batzordeak hau erabaki du, aho batez:

ERABAKIA:

BAKARRA.- (...)ren senidea (...)k euskara eta euskal kulturaren irakurlea hautatzeko egindako deialdira aurkezten bada, (...)k ez du esku hartuko deialdiarekin lotutako aholku edo erabakietan.

Olatz Garamendi Landa

Etika Publikorako Batzordeko lehendakaria.

Vitoria-Gasteiz, 2023ko maiatzaren 31a.